

KOHTUNIKE EETIKANÕUKOGU ARVAMUS nr 4/2025

Kui kohtutöötaja (nt kohtujurist või istungisekretär) on pooleks või menetlusosaliseks tsiviilõiguslikus vaidluses, kas siis oleks õige, et:

- **vaidluse lahendab sama kohtumaja kohtunik, kelle menetlusgruppi töötaja ei kuulu (eeldusel, et kohtunikul ei ole töötajaga tihedat isiklikku sidet);**
- **vaidluse lahendab sama kohtu teise kohtumaja kohtunik;**
- **vaidlus antakse kohtualluvuse muutmise korras lahendamiseks teisele kohtule?**

Asjakohased eetikanormid

Eetikakoodeksi preambulas rõhutatakse, et kohtunikukonna erapooletus, sõltumatus ja ausameelsus peavad õigusriigis olema tingimusteta tagatud.

Kohtunik hoiab kohtunikukonna ausameelsuse ja sõltumatuse mainet (eetikakoodeks p 1).

Kohtunik täidab oma töökohustusi erapooletult, omakasupüüdmatult ja hoolikalt ning kasutab temale antud võimu parimal võimalikul viisil (eetikakoodeks p 2).

Kohtunik väldib huvide konflikti. Ta ei luba perekondlikel, sotsiaalsetel ega muudel suhetel mõjutada oma tööd kohtunikuna (eetikakoodeks p 20).

Eetikanõukogu seisukoht

Kohtumenetlust reguleeritakse konstitutsioonilise seadusega (PS § 104 p 14) ja eetikakoodeks ei sätesta täiendavaid õiguslikke aluseid kohtupidamisest keeldumiseks. Kui kohtunik ja menetlusosaline töötavad samas kohtus, saab taandamise kaalumise aluseks olla seadusest tulenevalt muu asjaolu, mis annab alust kahelda kohtuniku erapooletuses (TsMS § 23 p 7). Eetikakoodeks võib olla abiks „muu asjaolu„ sisustamisel.

Eetikanõukogul ei ole pädevust anda ainuõiget juhust, kuidas esitatud küsimuse korral käituda, kuid viimane pakutud variantidest – asja andmine teisele kohtule, peab olema eriliselt põhjendatud.

Kohtunik on see, kes annab tooni ja loob keskkonna õiglaseks asja arutamiseks oma kohtus. On oluline, et kohtunik teeks kõik endast oleneva, et kohtuniku juhistele või kontrollile alluvate kohtutöötajate käitumine oleks kooskõlas kõrgete eetikanormidega.

Kohtunik peab olema valmis lahendama kohtu menetlusse jõudvaid asju. Sagedasi taandusi peaks vältima. Olukorras, kus kohtutöötaja on tsiviilasjas menetlusosaline, ei saa küsimus olla sellest, kas kohtunik läheneb asja lahendamisele ka tegelikult erapoolikult. Eetiline kohtunik on sedavõrd professionaalne, et teda ei saa asja lahendamisel mõjutada see, kui tal tuleb lahendada samas kohtumajas töötava teise menetlusgrupi sekretäri, kohtujuristi või referendi kohtuasja.

Eetikanõukogu leiab eeltoodule tuginedes, et üksnes samas kohtumajas töötamine ei ole huvide konflikti aluseks, seega olukorda, kus töötaja isiklikud huvid lähevad vastuollu kohtuniku kohustusega lahendada kohtuasi erapooletult, esinema ei peaks. Kuid kohtumenetluse seisukohalt hõlmab huvide konflikt lisaks ka asjaolusid, mille korral informeeritud ja mõistlik kõrvalseisja mõistlikult tajuks (või võiks tajuda) konflikti.

Kui kohtutöötaja on menetlusosaline, siis tuleb arvestada kõiki asjaolusid, sh kohtu ja kohtumaja suurust, asukohta, töötamise staaži jm. Taandamise korral ei ole kohane asja põhjuseta ümberjagamine, vaid järgida tuleb tavapärasest taandamise protseduuri. Arvestada tuleb, et siviilasjades saab taandada kohtunikku või kohtujuristi, kuid mitte sekretäri.

Kui esineb tegelik huvide konflikt või muu taandamise alus, siis eelnevalt menetlusosalisi teavitada ei ole vaja.

Kui tegemist on näivusega, st kuigi kohtunik on valmis asja arutama, võib informeeritud ja mõistlikul kõrvalseisjal see, et kohtunik arutab oma kolleegi tsiviilasja, tekitada täiendavalt esinevate asjaolude tõttu kohtuniku kallutatuse osas mõistliku kartuse. Sel juhul tuleks esimesel võimalusel kõiki menetlusosalisi kohtuniku ja menetlusosalise tööalasest positsioonist ja alluvussuhtest teavitada ja vajadusel menetlusosalistega arutada, kas kohtuniku taandamise alused on olemas.